

# Sûz 'n âk Peşrev

Ney

Kemani **Tatynos Efendi**

Usûlü : **Çenber** [24/4]

1. **Hane** / (Hane-i Evvel) / (Serhane)

4

7

10

13

16

**Teslim** / (Mülazime)

19

22

23

2. **Hane** / (Hane-i Sani)

24

27

30

34

37

40

3. **Hane** / (Hane-i Salis)

24

28

31

34

37

40

4. **Hane** / (Hane-i Rabi)

24

28

31

34

37

40

5. **Karar** / (Zeyl Hane)

24

SON / (Temmet)

Kemanî

**T a t y o s  
Efendi**

[ 1858 - 1913 ]

Gerçek adı Tateos Enkserciyan olan Tatyos Efendi, 1858 yılında İstanbul'da Ortaköy'de doğdu. Ortaköy Ermeni kilisesi müzikîşinaslarından Monakyan'ın oğludur. Buradaki Ermeni okulunu bitirdikten sonra bir sanatkâr olması için önce bir çilingirin, sonra bir savatçının yanına çırak olarak verildi. Müsikiye aşırı düşkünlüğü nedeniyle bütün bunları bıraktı; dayısı Mouses Papazyan'dan Kânun dersleri alarak, müsikî hayatına atıldı. Bir süre amatör topluluklarda Kânun çaldı. Daha sonra bu sazı bırakan Tatyos Efendi, Kemanî Kôr Sebuğ'dan keman çalmasını öğrendi. Bir yandan da Andon ve Civan kardeşlerden, Hanende Asdik Ağa'dan aldığı derslerle müsikî bilgisini ilerletti; pek çok fasıl geçti. Hanende Karakaş, Tanburî Ovakim, Kanunî Şemsi gibi sanatkârlarla, başta Galata'daki Piringçi Gazinosu olmak üzere, başka gazinolarda da uzun yıllar kaliteli fasıllar yönetti.

Çok güçlü bir keman icracısı olmadığını, kendini tanıyan ve dinleyenler belirtmiştir. Bestekar Lemi Atlı'nın verdiği bilgilere göre sefiş tabiatlı ve geçimsiz olmasına rağmen iyi musikişinastı ve çok güzel fasıl idare ederdi. Sermed Muhtar Alus "bütün makamat üzere revan, elhak yegane-i zaman" dendiğini söyledikten sonra, çok içki içmesine rağmen itidalini bozmadığını, genellikle ağırlıklı sesleri icra ettiğini, köçekçe ve oyun havalara önem vermediğini, çok ısrar edilirse sazını toplayarak meclisi tere ettiğini belirtiyor.

Tanınmış bir sanatkâr olarak Ahmed Rasim Bey, Civan ve Andon kardeşler, Şevki Bey, Kemençeci Vasilâki, Tanburî Cemil Bey ile ilişki kurmuş, birlikte çalmıştır. Saz eserlerinde de bu kadar başarılı bir bestekâr olmasında uzun süren bu beraberliğin büyük etkisi olmuştur. Mahmud Demirhan bu gerçeğe şu satırlarla yaklaşmış: ". . . Vasil'in segâh makamının seyri hakkındaki münakaşada-Cemil böyle münakaşaları ve davaları, yüzünde keskin bir zekâ alâmeti olan müstehzi bir tebessümle dinlerdi-Kemanî Tatyos'a."

"Üstad, sen yaparsın ama çalamazsın; sen besteleye, fakat ben çalayım, dediği ve hakikaten de öyle olduğu gibi Cemil Bey'in de eline geçen bir beste câzip bir hüviyet alırdı. Filhakika Vasil, Tatyos'un cidden o fevkalâde peşrevlerini başka bir kıvraklık ve canlılıkla beraber, ufak ve şirin süsler ilâvesiyle çalardı. Bir Salı gecesi bizde kendi karcıgar peşrevini Vasil ve Cemil'den dinlediği vakit şaşırılmış, neşe ve heyecandan nasıl alkışlayacağını bilememişti."

Çok iyi nota bildiği halde zamanında tesbit edilmediği için eserlerinin çoğu unutulmuştur. Aynı zamanda şair olan Tatyos Efendi, çok eserinin sözlerini kendisi yazmıştır. İyi bir bestekârdı ve üstün bir müsikî anlayışı vardı. Çağının gerekleri ve sanat anlayışına göre güzel saz ve söz eserleri bestelemiş, eserlerinde makamlarımızın geleneksel ifade özelliklerini başarı ile yansıtmıştır. Tatyos Efendi, saz eseri bestekârı olarak karcıgar, sūznâk, rast peşrevleri; hüseyini, sūznâk, rast saz semailerleri ve bazı şarkılarıyla şöhret ve hatırasını hâlâ aramızda yaşatmaktadır. Bu eserler arasında hüseyini saz semaisi ile karcıgar peşrevi sehni müntenininen güzel örnekleridir.

Fazla içki yüzünden sağlığı bozulmuş çalışamaz olmuş. Ahmed Rasim gibi birkaç vefalı dostunun dışında arayan ve soran olmamış, son yıllarını büyük bir yoksulluk ve kimsesizlik içinde geçirerek "Kara sarılık" denen bir çeşit karaciğer sirozundan 16 Mart 1913 tarihinde ölmüştür. Ölümünden sonra cebinden üç kuruş para çıkmıştır. Kilise defterindeki ölüm kaydının meslek hanesine "Çalgıcı" kaydı konan bu sanatkâr, Ahmed Rasim Bey', sözlerini de kendisi yazdığı uşşak makamındaki "Gamzedeyim deva bulmam! Garibim bir yuva kurmam !Kaderimdir hep çektiğim! Ağlarım hiç reha bulmam" güfteli eserinde "onun ömrünün hasılasıdır" diyor. Tatyos Efendi çatık kaşlı, pos bıyıklı, kısa tıknaz yapılı, kalender yaratılışlı, hafif şeyle gözlü bir kimseymiş.

Müsikî repertuarımızda bulunan eserleri, sekiz peşrev, altı saz semaisi, bir beste denemesi, muhtelif makam ve usûllerden bestelediği kırk yedi şarkıdan ibarettir.

**Ç e m b e r U s û l ü**

\*) XV. asırdan beri kullanılan bir usûldür. Fâhte usûlünün başına bir 4 zaman veya kendi formasında bir Sofyân usûlü getirilmekle elde edilmiştir.

\*) 24 zamanlıdır.

\*) İki 4 zaman, iki 5 zaman ve sonda yine bir 4 zamandan veya başka bir deyişle başta iki Sofyân sonra iki Yürük Semî ve sonda yine bir Sofyân'dan yapılmıştır (4+4+6+6+4=24). Usûlü meydana getiren her unsurdan sonra noktalı ve 24 zamanın sonunda kalan bir düz ölçü çizgisi çekilmelidir.

\*) 24/4'lük ikinci mertebesi ve 24/2'lik üçüncü mertebesi kullanılmıştır.24/4'lük ikinci mertebeye çember, 24/2'lik üçüncü mertebeye Ağır Çember denir. Ağır Çemberler ağırlıkları nedeni ile birinci bestelerde kullanılırlar.

\*) Çember usûlü ile çember, kâr, besteler ölçülmüştür. Bu usûl ile özellikle Ağır Çember ile ölçülmüş bestelerde terennüm ikinci usûlün son te-ke te-ke'lerinden girer ve 2 usûlde terennüm uzar. Bazı eserlerde ise terennüm bir usûldür.

**Ç e m b e r D a r b U s û l ü**

[ 24 / 4 ] m e r t e b e s i

- 1 . Darb : ( Dü-Üm ) / [ 2 Zamanlı ve Kuvvetli ]
- 2 . Darb : ( Te ) / [ 1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli ]
- 3 . Darb : ( Ke ) / [ 1 Zamanlı ve Zayıf ]
- 4 . Darb : ( Dü-Üm ) / [ 2 Zamanlı ve Kuvvetli ]
- 5 . Darb : ( Düm ) / [ 1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli ]
- 6 . Darb : ( Düm ) / [ 1 Zamanlı ve Zayıf ]
- 7 . Darb : ( Te-Ek ) / [ 2 Zamanlı ve Kuvvetli ]
- 8 . Darb : ( Te-Ek ) / [ 2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli ]
- 9 . Darb : ( Te-Ek ) / [ 2 Zamanlı ve Zayıf ]
- 10 . Darb : ( Dü-Üm ) / [ 2 Zamanlı ve Kuvvetli ]
- 11 . Darb : ( Ta-Aa ) / [ 2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli ]
- 12 . Darb : ( He-Ek ) / [ 2 Zamanlı ve Zayıf ]
- 13 . Darb : ( Te ) / [ 1 Zamanlı ve Kuvvetli ]
- 14 . Darb : ( Ke ) / [ 1 Zamanlı ve Zayıf ]
- 15 . Darb : ( Te ) / [ 1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli ]
- 16 . Darb : ( Ke ) / [ 1 Zamanlı ve Zayıf ]

Kaynak :

1 ) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2 ) ' Türk Müsikişi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]